

Костак З. Р.,

к.е.н., доц., доцент кафедри фінансово-економічної безпеки та банківського бізнесу, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ РЕГІОНУ ТА ОЦІНКА ЇЇ БЕЗПЕКИ

***Анотація.** Розглянуто складові економічної безпеки регіону. На прикладі Львівської області здійснено оцінку фінансово-економічного стану господарського комплексу регіону за останні п'ять років. Висвітлено особливості інноваційно-інвестиційної складової фінансово-економічної безпеки Львівщини та здійснено її оцінку. Проведено аналіз кредитної та депозитної активності комерційних банків регіону. З метою підвищення рівня фінансово-економічної безпеки пропонується формування: центрів трансферу технологій у регіоні; інноваційної системи, яка би забезпечувала продуктивну взаємодію основних суб'єктів інноваційної економіки: бізнес-структур, науково-освітніх інститутів та органів влади.*

Ключові слова: фінансово-економічна діяльність, фінансово-економічна безпека, регіон, інноваційно-інвестиційна діяльність, інвестиції, інновації.

Kostak Z. R.,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Financial and Economic Security and Banking, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

FINANCIAL AND ECONOMIC ACTIVITY OF THE REGION AND EVALUATION OF ITS SECURITY

***Abstract.** Considered the components of the economic security of the region. On the example of Lviv region the evaluation of financial and economic state of economic sector in the region over the past five years is implemented. The peculiarities of innovative and investment components of the financial and economic security of Lviv region is highlighted and evaluated. The analysis of credit and deposit activity of commercial banks in the region is provided. In order to improve financial and economic security it is proposed to organize: technology transfer centers in the region; innovative system that provides productive cooperation among the main actors of innovative economy - businesses, educational institutions and state authorities.*

Keywords: financial and economic activity, economic and financial security, region, innovation and investment activity, investment, innovation.

Постановка проблеми. Перехід до ринкових відносин потребує вироблення ефективних і дієвих механізмів управління та регулювання фінансово-економічною діяльністю на регіональному рівні. Нехтування регіональною специфікою та особливостями розвитку певних територій спричиняє неконтрольовані політичні, економічні та соціальні наслідки.

Фінансовий стан господарського комплексу регіону – це загальна спроможність суб'єктів господарювання виконати після настання встановлених термінів їх оплати грошові зобов'язання і фінансово забезпечити свій сталий фінансово-економічний та соціальний розвиток в умовах фінансово-економічної нестабільності. Тому метою дослідження є оцінка рівня фінансово-економічної безпеки регіону (Львівської області) у розрізі основних її складових: інвестиційної, інноваційної та фінансової.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування фінансово-економічної безпеки

на мікро- та макrorівнях присвячено чимало публікацій вітчизняних науковців. Вагомий внесок у дослідження даної проблематики зробили Васильців Т., Преображенська О., Ткаченко С., Шевченко Л. [3, 7, 10, 11]. В їхніх роботах проведений ґрунтовний аналіз фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання, визначені стратегія та механізми забезпечення фінансово-економічної безпеки тощо. Щодо регіональних аспектів формування фінансово-економічної безпеки, то значні напрацювання можна відмітити у Гук Н. та Антошкіна В. І. та ін. [4, 5]. Проте фінансово-економічна і політична нестабільність як у країні, так і в регіонах вимагає подальшого дослідження та аналізу вагомих складових фінансово-економічної безпеки та пошуку ефективних напрямів її забезпечення.

Метою дослідження є оцінка складових фінансово-економічної безпеки регіону (Львівської області).

Виклад основного матеріалу дослідження. Головна особливість фінансів регіону як об'єкта дослідження визначається розумінням фінансових ресурсів регіону як суми ресурсів підприємств, організацій та коштів територіальних централізованих фондів, а також зовнішніх бюджетних та інших ресурсів, що спрямовуються на розвиток (підтримку) господарського комплексу регіону з метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку та забезпечення його безпеки у довгостроковій перспективі.

Основними складовими економічної безпеки на регіональному рівні вітчизняні науковці вважають: виробничу, яка характеризується наявністю ресурсної бази, умовами, що забезпечують інтеграційні процеси, сформованістю системи відтворення з урахуванням спеціалізації регіону; фінансову, що характеризується стійкістю фінансової та регіональної бюджетної системи, здатністю забезпечити соціально-економічну стабільність і розвиток регіону [5, 8].

Аналітики й експерти у сфері фінансово-економічної безпеки вважають, що економічна безпека регіону характеризується: раціональним використанням ресурсного, виробничого та інноваційного потенціалу; захищеністю від дестабілізуючих чинників; міцністю зв'язків між елементами регіональної економіки; збалансованістю міжрегіональних та зовнішньоекономічних відносин. Регіон при цьому розглядають як умовно замкнену систему і водночас як елемент макросистеми [4, с. 110]. Тож з метою визначення рівня фінансово-економічної безпеки регіону здійсимо оцінку його фінансово-економічного стану за допомогою таких основних соціально-економічних показників, як: обсяг прямих інвестицій в економіку регіону, абсолютний і відносний приріст валового регіонального продукту, співвідношення експорту та імпорту, обсяг інноваційно активних підприємств у регіоні, стан грошово-кредитного ринку тощо. Проаналізуємо поетапно кожний із вищенаведених показників за п'ять останніх років.

У сучасному динамічному світі інвестиції відіграють важливу роль. Їм можна відвести роль ядра економіки, рушійної сили національного виробництва. Проте внутрішніх ресурсів України для забезпечення фінансами національного господарства в належному обсязі не вистачає. У такій ситуації гостро постає питання залучення інвестицій з інших джерел, у т.ч. числі з-за кордону. Економіка України має значний ресурсний потенціал, в який чимало інвесторів можуть і хочуть вкладати свої кошти. Нестабільність, суперечливість та непрозорість законодавства не дозволяють повністю використати наявний інвестиційний потенціал. У сукупності із значним рівнем зношеності основних виробничих фондів (до 76,7%) проблема залучення іноземних коштів стає ще гострішою [7].

В Україні інвестиції є одним із найважливіших засобів забезпечення виходу країни з кризи, досягнення реальних структурних зрушень в економіці, технологічного переоснащення, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- та макрорівнях, оновлення застарілих основних виробничих фондів. Тому вирішення питань ефективного залучення та використання іноземних інвестицій в Україні є одним із найбільш актуальних завдань економічної науки [2].

Аналізуючи інвестиційну активність підприємств Львівської області, слід відмітити позитивні зміни за останній рік. Так у січні-червні 2016 року в економіці області відбулося збільшення сукупного іноземного акціонерного капіталу (з урахуванням переоцінки, втрат, курсової різниці) на 11,8 млн. дол., або на 0,9 % відносно початку року. Станом на 1 липня 2016 року обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу у Львівській області склав 500,1 дол. США (в Україні – 1049,6 дол. США). Для більш поширеного аналізу інвестиційної активності регіону проведемо аналіз прямих інвестицій у Львівській області за 2011-2015 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка прямих інвестицій Львівської області за 2011-2015 рр. *

Показники	На 01.01. 2012 р.	На 01.01. 2013 р.	На 01.01. 2014 р.	На 01.01. 2015 р.	На 01.01. 2016 р.	Абсолютне відхилення (+,-) 2015/2011 рр.	Темп приросту (скорочення) 2015/2011 рр.
Обсяг прямих іноземних інвестицій, млн. дол. США	1576,9	1637,8	1701,4	1374,6	1248,1	-328,8	-120,8
у % до початку року	109,0	118,0	103,9	80,8	90,8	-18,2	-116,7
Прямі інвестиції з регіону, млн. дол. США	26,8	27,4	43,8	38,1	34,5	7,7	-71,3

* Джерело: [12].

Дані табл. 1 свідчать, що за аналізований період відбулося зменшення обсягів прямих іноземних інвестицій на 328,8 млн. дол. США. Проте позитивною динамікою характеризується обсяг прямих інвестицій із регіону, який за аналізований період зріс на 7,7 млн. дол. США Така ситуація свідчить про те, що в Україні, зокрема і у Львівській області, відсутнє сприятливе інвестиційне середовище для припливу іноземного капіталу.

Вважаємо, що головна загроза економічній безпеці держави чи регіону – технологічне відставання. Ця загроза є спочатку непомітною, оскільки можна позичати знання зовні, але потім виникає залежність від інновацій зовнішнього походження. Крім того, загрозами економічній безпеці регіонів України можуть бути такі чинники:

- відсутність ефективної програми запобігання фінансовим кризам;
- критичний стан основних фондів у провідних галузях економіки;
- низька конкурентоспроможність продукції;
- структурні деформації різного типу;
- критична залежність економіки від зовнішніх ринків;
- нераціональна структура експорту;
- небезпечна експансія іноземного капіталу в стратегічних галузях;
- неефективність використання паливно-енергетичних ресурсів;
- “елементи тінізації” національної економіки [11].

З метою визначення інноваційної активності підприємств Львівської області проведемо аналіз даного виду діяльності за останні п’ять років. Дані табл. 2 свідчать, що 2015 р. був найбільш продуктивним у сфері інновацій. Так, у цьому році інноваційною діяльністю займалося 19,3% із загальної кількості промислових підприємств регіону з середньою кількістю працівників 50 осіб і більше. На інновації підприємства витратили 277,8 млн. грн., у т.ч. на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 202,8 млн. грн (73,0% загального обсягу інноваційних витрат), на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки – 48,6 млн. грн. (17,5 %), на придбання інших зовнішніх знань (придбання нових технологій) – 1,5 млн. грн. (0,5%). Основним джерелом фінансування витрат на здійснення технологічних інновацій залишаються власні кошти підприємств (206,6 млн. грн.), на які припало 74,4% від загального обсягу.

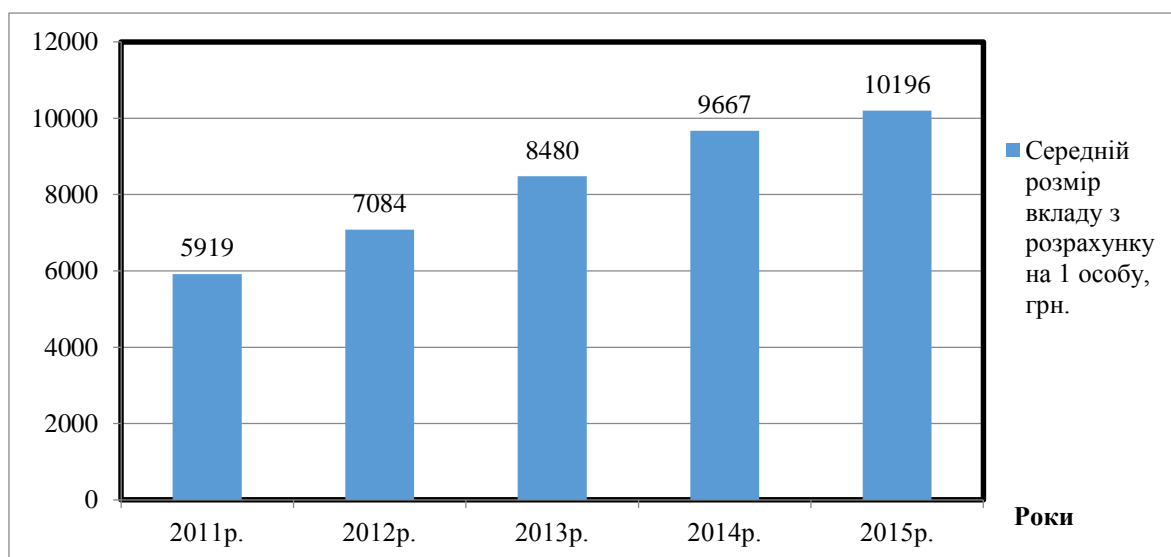
Частка кредитних коштів становила 12,3% (34,2 млн. грн.), коштів державного і місцевого бюджетів на інноваційну діяльність – 9,3% (25,9 млн. грн.). Значно зросли обсяги реалізованої інноваційної продукції у регіоні: якщо у 2011 році реалізовували 447,4 млн. грн. продукції, то у 2015 р. – на 1193,9 млн. грн.

Таблиця 2

Динаміка впроваджених інновацій на промислових підприємствах Львівської області за 2011-2015 рр. *

Показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Відхилення (+,-) 2015/2011 рр.
Кількість інноваційно активних підприємств, одиниць	100	101	116	129	64	-36
Кількість інноваційно активних підприємств у % до загальної кількості промислових підприємств	13.2	13.4	16.6	16.4	19.3	6,1
Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн.	447.4	658.1	849.5	731.9	1193.9	746,5
Обсяг реалізованої інноваційної продукції у % до загального обсягу промислової продукції	1.5	2.1	3.0	2.1	1.9	0,4
Обсяг інноваційних витрат у промисловості, млн. грн.	162.7	280.6	257.1	219.8	277.8	115,1
Впроваджено нових технологічних процесів, одиниць	39	46	47	60	49	10
Освоєно нових видів продукції, одиниць	119	115	111	132	251	132
з нових видів продукції освоєно нових видів техніки, одиниць	15	21	16	15	22	7

* Джерело: [12].

Рис. 1. Динаміка середнього розміру вкладу з розрахунком на 1 особу в Львівській області за 2011-2015 рр., грн. *

* Джерело: [12]

Єдиним негативним показником за період аналізу виявилось зменшення кількості інноваційно активних підприємств (якщо у 2011 р. було 100 інноваційно активних підприємств, то у 2015 р. – 64, тобто спостерігається зменшення на 36 одиниць).

В цілому можна відмітити позитивну динаміку впроваджених інновацій на промислових підприємствах Львівської області за 2011-2015 рр., що свідчить про перспективність даного виду діяльності як у межах регіону, так і по Україні й за її межами.

Важливим показником оцінки фінансового стану регіону, на нашу думку, є стабільна банківська система, яка характеризується здебільшого такими показниками, як: обсяги вкладень в установах комерційних банків, середній розмір вкладу в розрахунку

на одну особу (рис. 1, табл. 3), питома вага короткострокових та довгострокових кредитів, мережа банківських установ у Львівській області тощо.

З даних табл. 3 бачимо, що майже по всіх табличних показниках спостерігається позитивна динаміка. Так, за 2011-2015 рр. майже у два рази відбулося зростання загального обсягу вкладів населення Львівщини. Загальний обсяг строкових вкладів зріс на 7451 грн., а вкладів до запитання – на 3175 грн. Спостерігаючи за динамікою вкладів, бачимо, що населення Львівської області надає перевагу вкладенням у іноземній валюті (якщо у 2011 р. вклади у національній валюті становили 7765 грн., то у 2015 р. – 13768 грн., тобто зростання відбулося майже у два рази).

Таблиця 3

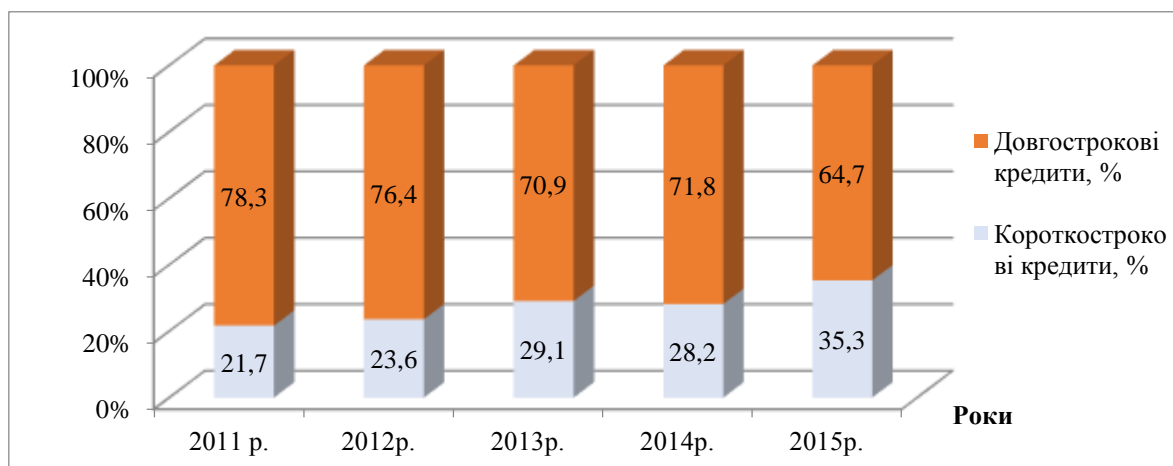
Динаміка вкладів населення в установах комерційних банків Львівської області (на кінець року) за 2011-2015 рр. *

Показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Відхилення (+,-) 2015/2011 рр.
Вклади населення, млн. грн.	14943	17870	21381	24357	25669	10726
Вклади населення (темп приросту, попередній рік=100%)	104,9	119,6	119,7	113,9	105,4	0,5
Строкові вклади, млн. грн.	12238	14918	18137	20111	19689	7451
Вклади до запитання, млн. грн.	2705	2952	3244	4246	5980	3275
У національній валюті, млн. грн.	7178	8114	11263	10874	11901	4723
У іноземній валюті, млн. грн.	7765	9756	10118	13483	13768	6003

* Джерело: [12].

Далі проведемо аналіз кредитної активності комерційних банків Львівщини. Так, статистичні дані підтверджують те, що загальний обсяг вимог за наданими кредитами зріс на 1232 млн. грн. Негативними явищами у банківській сфері Львівської області є те, що: за період аналізу зросли обсяги кредитів, які надані в іноземній валюті (якщо у 2011 р. вони становили 7903 млн. грн., то у 2014 р. – 9133 млн. грн.); скоротилася питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі виданих кредитів (рис. 2).

технологій у промисловість; ліцензування, створення компаній, залучення контрактних робіт; консультування; організація фундаментальних і прикладних досліджень, орієнтованих в інтересах пріоритетних галузей регіону, участь у підготовці спеціалістів; сприяння укладенню наукових контрактів із зарубіжними фондами і компаніями тощо.

Рис. 2. Динаміка питомої ваги короткострокових та довгострокових кредитів у загальному обсязі кредитних вкладень у Львівській області за 2011-2015 рр. *

* Джерело: [12].

Так, за 2011-2015 рр. спостерігається скорочення даного виду кредитів, що свідчить про: зниження або неплатоспроможність позичальників, ризик неповернення кредитів, відсутність належної якості застави і т.д.

Отже, провівши аналіз фінансово-господарської діяльності Львівської області, слід відмітити наступне. На фоні позитивної динаміки більшості показників, а саме: зростання обсягів депозитних вкладів у комерційні банки (особливо строкових вкладів), виданих кредитів комерційними банками тощо, спостерігаємо поступове зменшення обсягів прямих іноземних інвестицій: якщо у 2012 р. їхнє значення становило 1637, 8 млн. дол. США, то вже у 2015 р. – 1259,1 млн. дол. США. Негативним моментом також є скорочення кількості інноваційно активних підприємств – на 36. Подібна ситуація є підтвердженням того, що і надалі у сфері інновацій основним джерелом фінансування інноваційної діяльності є власні кошти суб'єктів господарювання, яких здебільшого не вистачає на такий ризиковий вид діяльності.

З метою підвищення рівня фінансово-економічної безпеки слід активізувати інноваційно-інвестиційну складову її безпеки, зокрема у напрямку оптимізації фінансування інноваційної діяльності регіону пропонується формування регіональних центрів трансферу технологій, які повинні виконувати наступні завдання: запровадження університетських

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Вважаємо, що ключовою умовою інноваційного типу розвитку для регіону повинна стати наявність ефективної інноваційної системи, на базі й у межах якої забезпечуватиметься продуктивна взаємодія основних суб'єктів інноваційної економіки: бізнес-структур різного типу і масштабу, науково-освітніх інститутів і органів влади, які сприятимуть розвитку економіки регіону та забезпеченню його фінансово-економічної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про основи національної безпеки : Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
2. Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері № 569-р від 15.08.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80>.
3. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук; [за ред. Т. Г. Васильціва]. – Львів, 2012. – 386 с.

4. Антошкін В. К. Економічна та національна безпека регіонів / В. К. Антошкін // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2014. – № 2 (26). – С. 108-109.

5. Гук Н. А. Теоретичні підходи до управління економічною безпекою регіонів / Н. А. Гук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlntu/19_4/278_Guk_19_4.pdf.

6. Костак З. Р. Роль фінансово-економічної безпеки у стратегічному розвитку підприємницьких структур / З. Р. Костак // Вісник Львівської комерційної академії. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2015. – Вип. 49. – С. 221-226. – (Серія економічна).

7. Преображенська О. С. Особливості управління фінансово-економічною безпекою підприємства / О. С. Преображенська // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 3. – С. 384-387.

8. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання : монографія / [О. А. Кириченко, В. С. Сідак, С. М. Ляптев та ін.]. – К. : Ун-т економіки та права “КРОК”, 2008.

9. Сусіденко О. В. Методи та критерії формування і підвищення фінансової безпеки підприємства / О. В. Сусіденко // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2014. – Вип. 2(43). – С. 129-133.

10. Тельна Т. Методичні підходи щодо оцінки рівня фінансової безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/telna-to-metodichni-pidhodi-schodo-otsinki-rivnya-inansovoyibezpeki-pidpriemstva>.

11. Ткаченко С. О. Формування системи безпеки фінансово-господарської діяльності підприємств: концептуальні засади та основні напрями / С. О. Ткаченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vistnic.stu.cn.ua/index.pl?task=arcl&l=en&j=7&id=10>.

12. Офіційний сайт Управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stat.lviv.ua>.

REFERENCES

1. Pro osnovy natsional'noi bezpeky: Zakon Ukrainy vid 19.06.2003 r. № 964-IV, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

2. Kontseptsiiia zabezpechennia natsional'noi bezpeky u finansovij sferi № 569-r vid 15.08.2012 r., available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80>.

3. Vasyl'tsiv, T. H. Voloshyn, V. I. Bojkevych, O. R. and Karkavchuk, V. V. (2012), *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia*, L'viv, 386 s.

4. Antoshkin, V. K. (2014), *Ekonomichna ta natsional'na bezpeka rehioniv, Visnyk Berdians'koho universytetu menedzhmentu i biznesu*, № 2 (26), s. 108-109.

5. Huk, N. A. Teoretychni pidkhody do upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu rehioniv, available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlntu/19_4/278_Guk_19_4.pdf.

6. Kostak, Z. R. (2015), *Rol' finansovo-ekonomichnoi bezpeky u stratehichnomu rozvytku pidpriemnyts'kykh struktur, Visnyk L'vivs'koi komertsijnoi akademii*, vyp. 49, Vydavnytstvo L'vivs'koi komertsijnoi akademii, L'viv, s. 221-226.

7. Preobrazhens'ka, O. S. (2015), *Osoblyvosti upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva, Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, vyp. 3, s. 384-387.

8. *Problemy upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu sub'iektiv hospodariuvannia*, O. A. Kyrychenko, V. S. Sidak, S. M. Laptiev ta in. (2008), *Un-t ekonomiky ta prava “KROK”*, K.

9. Susidenko, O. V. (2014), *Metody ta kryterii formuvannia i pidvyschennia finansovoi bezpeky pidpriemstva, Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho universytetu*, vyp. 2(43), s. 129-133.

10. Tiel'na T. *Metodychni pidkhody schodo otsinky rivnia finansovoi bezpeky pidpriemstva*, available at: <http://intkonf.org/telna-to-metodichni-pidhodi-schodo-otsinki-rivnya-inansovoyibezpeki-pidpriemstva>.

11. Tkachenko, S. O. *Formuvannia systemy bezpeky finansovo-hospodars'koi diial'nosti pidpriemstv: kontseptual'ni zasady ta osnovni napriamy*, available at: <http://vistnic.stu.cn.ua/index.pl?task=arcl&l=en&j=7&id=10>.

12. *Ofitsijnyj sajt Upravlinnia statystyky u L'vivs'kij oblasti*, available at: <http://www.stat.lviv.ua>.